

EKONOMINĖS IR PINIGŲ SĄJUNGOS INSTITUCIJOS

Europos pinigų sąjungos institucijos labiausiai atsakingos už Europos pinigų politikos nustatymą, euro išleidimo taisykles ir ES kainų stabilumą. Šios institucijos – tai Europos Centrinis Bankas (ECB), Europos centrinių bankų sistema (ECBS), Ekonomikos ir finansų komitetas, Euro grupė bei Ekonomikos ir finansų reikalų taryba (ECOFIN).

TEISINIS PAGRINDAS

- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 119–144, 219, 282–284 straipsniai;
- Protokolai, pridėti prie Europos Sąjungos sutarties: Protokolas (Nr. 4) dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto, Protokolas (Nr. 14) dėl Euro grupės.

TIKSLAI

Pagrindiniai Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) institucijų tikslai (2.6.1):

- baigti kurti vidaus rinką panaikinant valiutos keitimo kursų svyravimą ir sąnaudas, susijusias su valiutos keitimo operacijomis, taip pat valiutų kursų svyravimų rizikos draudimo sąnaudas;
- užtikrinti sąnaudų ir kainų visoje Sąjungoje palyginamumą, kuris padėtų vartotojams, skatintų vidaus prekybą Sąjungoje ir sudarytų palankesnes sąlygas verslui;
- stiprinti Europos pinigų stabilumą ir finansinę galią:
  - iš esmės pašalinant bet kokias galimybes spekuliuoti Sąjungos valiutomis;
  - sukurtos pinigų sąjungos ekonomine dimensija užtikrinant, kad spekuliacijos tarptautinėje rinkoje neturėtų didelės įtakos naujosios valiutos stabilumui;
  - sudarant sąlygas, kad euras taptų pagrindine atsargų ir mokėjimų valiuta.

LAIMĖJIMAI

A. Pirmojo EPS etapo institucijos (1990 m. liepos 1 d. – 1993 m. gruodžio 31 d.)
Pirmajame EPS etape nebuvo įsteigta jokia pinigų institucija.

B. Antrojo EPS etapo institucijos (1994 m. sausio 1 d. – 1998 m. gruodžio 31 d.)

1. Europos pinigų institutas (EPI)

Europos pinigų institutas buvo įsteigtas antrojo EPS etapo pradžioje (vadovaujantis EB sutarties 117 straipsniu), jis perėmė valdytojų tarybos ir Europos bendradarbiavimo pinigų srityje fondo uždavinius. Europos pinigų institutas negalėjo priimti sprendimų pinigų politikos, kuri liko nacionalinių valdžios institucijų prerogatyva, klausimais. Be kitų dalykų, jo pagrindiniai uždaviniai įgyvendinant antrąjį EPS etapą buvo stiprinti nacionalinių centrinių bankų tarpusavio bendradarbiavimą ir valstybių narių pinigų politikos koordinavimą siekiant užtikrinti kainų stabilumą. Vadovaujantis EB sutarties 123 straipsnio 2 dalimi, Europos pinigų institutas buvo likviduotas įsteigus ECB (1998 m. birželio 1 d.), kuriam Europos pinigų institutas atvėrė kelią.

2. Pinigų komitetas

Pinigų komitetą sudarė vienodas Komisijos ir valstybių narių skiriamų narių skaičius. Jis buvo įsteigtas siekiant koordinuoti valstybių narių politikos priemones vidaus rinkos veikimui reikalingu mastu (EB sutarties 114 straipsnis) ir atliko patariamąjį vaidmenį. Trečiojo etapo pradžioje Pinigų komitetas buvo likviduotas, jį pakeitė Ekonomikos ir finansų komitetas (SESV 134 straipsnio 2 dalis).

C. Trečiojo etapo institucijos (nuo 1999 m. sausio 1 d.)

1. Europos Centrinis Bankas (ECB) ([1.3.11](#))

a. Organizacija

ECB įsteigtas 1998 m. birželio 1 d. Jo buveinė Frankfurte prie Maino. Jį sudaro du nuo Sąjungos ir nacionalinių institucijų nepriklausantys sprendimus priimančiosios organai – ECB valdančioji taryba ir vykdomoji valdyba, o sprendžiant dėl tam tikrų uždavinių – ECB bendroji taryba, kuri nėra sprendimus priimančiosios Europos centrinių bankų sistemos organas. Lisabonos sutartyje ECB nurodytas kaip ES institucija (ES sutarties 13 straipsnio 1 dalis ir SESV 282–284 straipsniai). Anksčiau, remiantis EB sutarties nuostatomis, jis neturėjo jokio statuso, tačiau buvo juridinis asmuo.

i. Valdančioji taryba

Valdančioji taryba sudaryta iš ECB vykdomosios valdybos narių ir valstybių, kurios įvedė eurą, nacionalinių centrinių bankų valdytojų (SESV 283 straipsnis ir Statuto 10 straipsnio 1 dalis). Kadangi ji yra aukščiausioji sprendimus priimančiosios ECB institucija, Valdančioji taryba tvirtina gaires ir priima sprendimus, reikalingus užtikrinti Europos centrinių bankų sistemai patikėtų uždavinių vykdymą, nustato Sąjungos pinigų politiką (įskaitant atitinkamus sprendimus dėl tarpinių pinigų politikos tikslų, pagrindinių palūkanų normų ir Europos centrinių bankų sistemos atsargų pasiūlos) ir būtinas jos įgyvendinimo gaires (Statuto 12 straipsnis). Lisabonos sutartyje nustatyta, kad ECB vykdomosios valdybos narius Europos Vadovų Taryba pasirenka ir skiria esant abipusiam sutikimui kvalifikuota balsų dauguma (SESV 283 straipsnis).

ii. Vykdomoji valdyba

Ją sudaro pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir kiti keturi nariai, kurie skiriami visų euro zonos valstybių narių valstybių ar vyriausybių vadovų bendru sutarimu 8 metų laikotarpiui, kuris nėra pratęsiamas (SESV 283 straipsnis). Jai patikėtas uždavinys

įgyvendinti pinigų politiką ir tai darydama ji teikia būtinus nurodymus nacionaliniams centriniams bankams. Vykdomoji valdyba taip pat privalo rengti Valdančiosios tarybos posėdžius ir svarstyti einamuosius ECB klausimus (Statuto 11 ir 12 straipsniai).

iii. Bendroji taryba

Bendroji taryba (Statuto 44 straipsnis) sudaryta iš ECB pirmininko, pirmininko pavaduotojo ir visų ES valstybių narių, nesvarbu, ar jos įsivedė eurą, ar ne, centrinių bankų valdytojų. Ji dalyvauja renkant statistinę informaciją, koordinuoja valstybių narių, kurios neįsivedė euro, pinigų politiką ir stebi Europos valiutų kursų mechanizmo veikimą.

b. Vaidmuo

Nors banknotus euro zonoje išleisti gali ECB ir nacionaliniai centriniai bankai, jų leidimą gali patvirtinti tik ECB. Valstybės narės monetas gali kaldinti ECB patvirtinus emisijos mastą (SESV 128 straipsnis). ECB priima sprendimus, būtinus Statute ir Sutartyje (SESV 132 straipsnis) numatytiems Europos centrinių bankų sistemos uždaviniams vykdyti. Padedant nacionaliniams centriniams bankams, jis gauna būtiną statistinę informaciją iš atsakingų nacionalinių institucijų arba tiesiogiai iš ekonominių subjektų (Statuto 5 straipsnis). Su ECB konsultuojamasi dėl bet kurio siūlomo Sąjungos teisės akto, priklausančio jo kompetencijai, ir, nacionalinių valdžios institucijų iniciatyva, dėl bet kurių teisės aktų projektų nuostatų (SESV 127 straipsnio 4 dalis). Jis atsakingas už sklandų Transeuropinės automatizuotos realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų sistemos (TARGET2) veikimą. Tai mokėjimų eurais sistema, jungianti nacionalines mokėjimų sistemas ir ECB mokėjimų mechanizmą. ECB sudaro sąlygas įtraukti į euro zoną stojančių valstybių narių centrinius bankus į Europos centrinių bankų sistemą.

ECB gali atlikti specialius uždavinius, susijusius su prudencinės kredito ir kitų finansų įstaigų priežiūros politika (SESV 127 straipsnio 6 dalis ir Statuto 25 straipsnio 2 dalis). ECB suteiktos papildomos užduotys pagal Bendrą priežiūros mechanizmą (BPM), susijusios su tiesiogine svarbių bankų priežiūra euro zonoje ir kitose dalyvaujančiose valstybėse narėse. Valstybių narių nacionalinės institucijos, bendradarbiaudamos su ECB, toliau vykdo mažiau svarbių bankų priežiūrą. Tarpvalstybinį priežiūros institucijų bendradarbiavimą Sąjungoje užtikrina trys Europos priežiūros institucijos (EPI): Europos bankininkystės institucija (EBA), Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (ESMA) ir Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija (EIOPA). Šią priežiūros sistemą papildo nauja makroprudencinės priežiūros institucija – Europos sisteminės rizikos valdyba (ESRV).

2. Europos centrinių bankų sistema (ECBS) ir Eurosistema

a. Organizacija

ECBS sudaro ECB ir visų ES valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai (SESV 282 straipsnio 1 dalis ir Statuto 1 straipsnis). Jai vadovauja tie patys organai, kurie priima ECB sprendimus (SESV 282 straipsnio 2 dalis). Eurosistemą sudaro tik ECB ir euro zonos valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai.

b. Vaidmuo

Pagrindinė ECBS užduotis yra kainų stabilumo palaikymas (SESV 127 straipsnio 1 dalis ir 282 straipsnio 2 dalis bei Statuto 2 straipsnis). ECBS remia bendrosios ekonominės politikos priemones siekdama prisidėti prie Sąjungos tikslų įgyvendinimo, jei tai netrukdo vykdyti minėto tikslo. Ji atlieka šią užduotį vykdydama šiuos veiksmus (SESV 127 straipsnio 2 dalis ir Statuto 3 straipsnis):

- nustatydama ir įgyvendindama Sąjungos pinigų politiką;
- vykdydama užsienio valiutų keitimo operacijas pagal SESV 219 straipsnio nuostatas;
- laikydama ir valdydama valstybių narių oficialias užsienio valiutos atsargas;
- skatindama sklandų mokėjimo sistemų veikimą ir
- prisidėdama prie sklandaus kompetentingų valdžios institucijų politikos priemonių, susijusių su kredito institucijų rizikos ribojimo priežiūra ir finansinės sistemos stabilumu, vykdymo (SESV 127 straipsnio 5 dalis ir Statuto 3 straipsnio 3 dalis).

3. Ekonomikos ir finansų komitetas

Komitetą sudaro ne daugiau kaip šeši nariai, kurių trečdalį skiria valstybės narės, trečdalį – Komisija ir trečdalį – ECB (SESV 134 straipsnio 2 dalis). Komiteto pareigos yra tokios pačios kaip Pinigų komiteto, kurį jis pakeitė 1999 m. sausio 1 d., bet yra vienas svarbus skirtumas: dabar ECB yra atsakingas už Komisijos ir Tarybos informavimą apie pinigų sistemos padėties pokyčius.

4. Ekonomikos ir finansų reikalų taryba (ECOFIN)

ECOFIN posėdžiauja visų ES valstybių narių finansų ministrai. Ji yra sprendimus Europos lygmeniu priimanči institucija. Konsultuodamasi su ECB, ji priima sprendimus dėl euro kurso ne ES valiutų atžvilgiu politikos, kartu laikydamasi kainų stabilumo tikslo.

5. Euro grupė

Iš pradžių vadinti Euro-11, euro zonai priklausančių šalių ekonomikos ir finansų ministrų posėdžiai 1997 m. pakeitė savo pavadinimą pavadinimu „Euro grupė“. Ši patariamoji neoficiali institucija reguliariai renkasi aptarti klausimus dėl sklandaus euro zonos ir EPS veikimo. Šiuose susitikimuose kviečiami dalyvauti Komisijos ir, kai būtina, ECB atstovai (Protokolo (Nr. 14) dėl Euro grupės 1 straipsnis). 2004 m. rugsėjo 10 d. neoficialiame ECOFIN susitikime, įvykusiame Scheveningene, Liuksemburgo ministras pirmininkas ir finansų ministras Jean-Claude Juncker buvo išrinktas Euro grupės pirmininku. Taigi jis tapo pirmuoju išrinktu ir nuolatinio Euro grupės pirmininku, kurio kadencija prasidėjo 2005 m. sausio 1 d. Euro grupės vaidmuo sustiprintas Lisabonos sutartyje siekiant stipresnio koordinavimo euro zonoje. Be to, šioje Sutartyje pirmą kartą paminima ir sąvoka „Euro grupė“ (SESV 137 straipsnis). Formalios naujovės – Euro grupės pirmininkas renkamas dvejiems su puse metų Euro grupėje atstovaujimų valstybių narių balsų dauguma (Protokolo (Nr. 14) dėl Euro grupės 2 straipsnis).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

A. Teisėkūros vaidmuo

1. Europos Parlamentas kartu su Taryba pagal įprastą teisėkūros procedūrą:
  - tvirtina daugiašalės priežiūros tvarkos išsamias taisykles (SESV 121 straipsnio 6 dalis);
  - iš dalies keičia tam tikrus ECB statuto straipsnius (SESV 129 straipsnio 3 dalis) ir
  - nustato priemones, kurių reikia, kad euras būtų naudojamas kaip bendra valiuta (SESV 133 straipsnis).
2. Su Europos Parlamentu konsultuojamasi šiais klausimais:
  - dėl valstybių narių euro monetų išleidimo tvarkos (SESV 128 straipsnio 2 dalis);
  - dėl susitarimų, kuriais nustatomas euro kursas ne ES valiutų atžvilgiu (SESV 219 straipsnio 1 dalis);
  - dėl valstybių, kurios 1999 m. ir vėliau atitinka sąlygas įsivesti bendrą valiutą, pasirinkimo;
  - skiriant ECB vykdomosios valdybos pirmininką, pirmininko pavaduotoją ir kitus jos narius (SESV 283 straipsnio 2 dalis ir ECB statuto 11 straipsnio 2 dalis);
  - keičiant balsavimo tvarką ECB valdančiojoje taryboje (Europos centrinių bankų sistemos ir ECB statuto 10 straipsnio 2 dalis);
  - dėl teisės aktų, kuriais įgyvendinama perviršinio deficito procedūra pagal Stabilumo ir augimo pakta;
  - keičiant ECB suteiktus įgaliojimus prižiūrėti kredito ir kitas finansų įstaigas (SESV 127 straipsnio 6 dalis);
  - keičiant tam tikrus ECB statuto straipsnius (SESV 129 straipsnio 4 dalis).
3. Europos Parlamentas informuojamas apie išsamias nuostatas dėl Ekonomikos ir finansų komiteto sudėties (SESV 134 straipsnio 3 dalis).

B. Priežiūros vaidmuo

1. Pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo

ECB parengia Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai, taip pat Europos Vadovų Tarybai metinį pranešimą apie Europos centrinių bankų sistemos veiklą ir apie pinigų politiką praėjusiais bei einamaisiais metais. Vėliau ECB pirmininkas šį pranešimą privalo pristatyti Tarybai ir Europos Parlamentui, kurie gali surengti bendrą jo svarstymą (SESV 284 straipsnio 3 dalis ir ECB statuto 15 straipsnio 3 dalis). ECB pirmininkas ir kiti Vykdomosios valdybos nariai Parlamentui prašant arba savo pačių iniciatyva gali būti išklausyti kompetinguose Parlamento komitetuose (SESV 284 straipsnio 3 dalies antra pastraipa).

2. Parlamento iniciatyva

Europos Parlamentas ragino plačius Sutartyje numatytus ECB įgaliojimus (laisvę nustatyti vykdytiną pinigų politiką) suderinti su demokratinės atskaitomybės principu (1996 m. birželio 18 d. rezoliucija). Šiuo tikslu jis pradėjo rengti dialogą pinigų politikos klausimais. ECB pirmininkas arba kitas Valdančiosios tarybos narys bent kartą per tris mėnesius atvyksta į Parlamento Ekonomikos ir pinigų politikos komitetą ir atsako į klausimus dėl ekonominės perspektyvos, pagrįsdamas euro zonoje vykdomą pinigų politiką. Be to, Parlamentas rengdamas pranešimus savo iniciatyva nuolat pareiškia nuomonę dėl ECB metinio pranešimo. 2013 m. Parlamentas ir ECB sudarė tarpinstitucinį susitarimą dėl demokratinės atskaitomybės vykdymo ir ECB pavestų uždavinių vykdymo priežiūros įgyvendinant bendrą priežiūros mechanizmą.

Dražen Rakić / Dirk Verbeken

01/2020

